

LIENE MARKUS-NARVILA

Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūts

IEVA OZOLA

Liepājas Universitāte

REĢIONĀLISTIKAS PĒTĪJUMI TOPOŠO SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAI: DIENVIDKURZEMES POTENCIĀLS¹

ATSLĒGVĀRDI: lingvistika, reģionālistika, dialektoloģija, izloksne, skolotāju izglītība.

ANOTĀCIJA

Rakstā aplūkots reģionālistikas pētījumu potenciāls topošo skolotāju izglītībā, kā arī sniegtas atsevišķas rekomendācijas reģionālistikas pētījumu izmantošanai kombinēto mācību priekšmetu satura dažādošanai kompetencēs balstītajā izglītībā, kuras īstenošana sāka Latvijas izglītības sistēmā.

Raksta mērķis: balstoties Dienvidkurzemes lingvistiskajā izpētē, sniegt rekomendācijas šo pētījumu rezultātu radošai izmantošanai topošo skolotāju izglītošanā, attīstot caurviju prasmes.

Raksta uzdevumi: 1) izvērtēt līdz šim veikto Dienvidkurzemes valodas pētījumu potenciālu topošo humanitārās jomas skolotāju izglītošanā; 2) sniegt atsevišķus piemērus, atklāt reģionālistikas pētījumu potenciālu kombinēto mācību priekšmetu satura dažādošanā jaunajā mācību modelī.

Ievadā aprakstīta raksta aktualitāte, mērķis, pētījuma metodes un uzdevumi. Pirmajā daļā „Dienvidkurzemes valodas pētījumi topošo humanitārās jomas skolotāju izglītošanā” sniegts ieskats reģionālistikas pētījumos Liepājas Universitātē, aprakstīts, kā veidojama topošo skolotāju interese par reģionālistikas pētījumiem. Raksta otrajā daļā „Reģionālistikas pētījumu potenciāls kombinēto mācību priekšmetu satura izstrādē” sniegtas atsevišķas rekomendācijas, kā reģionālistikas pētījumus iekļaut kombinēto mācību priekšmetu saturā. Nobeigumā doti būtiskākie secinājumi un ieteikumi.

ABSTRACT

The article looks at the potential of the regional studies in the education of future teachers, as well as provides separate recommendations for the use of the regional studies for the diversification of

¹ Raksts izstrādāts Valsts pētījumu programmas projektā „Latviešu valoda“ (Nr. VPP-IZM-2018/2-0002).

content of combined subjects in the competence-based education, the implementation of which has been started in the Latvian educational system.

The aim of the article is, after the evaluation of existing studies of Southern Kurzeme language, to provide recommendations for the inclusion of the results of these studies in the education of pupils and future teachers by developing their transversal skills.

Tasks of the article: 1) to assess the potential of the Southern Kurzeme studies carried out so far in the education of future humanities teachers; 2) to identify the potential of regional studies in the diversification of the content of combined subjects in the new learning model by providing separate examples.

The introduction describes the topicality, purpose, study methods and tasks of the article. The first part of the article “The Southern Kurzeme language studies in the education of future humanities teachers” provides an insight into regional studies at the University of Liepāja, describing how the interest of future teachers in regional studies should be made. The second part of the article “The potential of the regional studies in the development of the content of combined subjects” provides separate recommendations for including regional studies in the content of combined subjects. At the end of the article are given the main conclusions and recommendations.

IEVADS

Pētījuma aktualitāti nosaka pārmaiņas Latvijas izglītības sistēmā un Valsts izglītības satura centra īstenotais projekts „Kompetenču pieeja mācību saturā” (PI 2019), kura mērķis ir „izstrādāt, aprobēt, pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai vecumā no pirmsskolas gadiem līdz vidusskolai, kā rezultātā skolēni gūtu dzīvei mūsdienās nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes” (sk. PP 2019). Kompetenču pieeja paredz veicināt nozaru integritāti, kā arī atbilstoši skolēna vecumam risināt kompleksus uzdevumus, izmantojot daudzveidīgus resursus, mazinot mācību priekšmetu nošķirtību.

Ar jauno mācību satura modeli tiek saskaņotas skolotāju izglītības programmas, tādēļ no 2020. gada arī Liepājas Universitātē (turpmāk – LiepU) sāka jauna studiju modeļa aprobācija dažādu mācību priekšmetu skolotāju sagatavošanai. Arī latviešu valodas un literatūras skolotāju studijas paredz vienā studiju kursā integrēt vairāku humanitāro zinātņu aspektus, piem., reģionālistika (dialektoloģija) iekļaujas studiju kursā „Latviešu valodas un literatūras sociālie un reģionālie aspekti”, kurā jāattīsta pētnieciskās iemaņas noteikta sociolekta vai reģiolekta izpētē,

izzinot lokālās vides valodas kolektīvu piederību sociālajai vai teritoriālajai grupai un veidojot ieinteresētu attieksmi pret dažādiem valodas variantiem.

Reģionālistikas pētījumu aktualitāti izglītības kontekstā nosaka arī UNESCO Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu: nemateriālais kultūras mantojums ir arī mutvārdu tradīcijas un izpausmes, ieskaitot valodu kā nemateriālā kultūras mantojuma nesēju (Konv.NKMS 2003; NKML 2016). Atbilstoši Konvencijai nemateriālais kultūras mantojums ne tikai jādokumentē, jāpēta, jāsavaglabā, jāargā, bet arī jāpopularizē un jānodod nākamajām paaudzēm, it īpaši ar formālās un neformālās izglītības palīdzību. Līdz 2021. gadam no Dienvidkurzemes reģiona Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma Vērtību sarakstā iekļauta tikai Rucavas tradicionālā kultūrtelpa, kas pārstāv vairākas jomas, arī valodu kā nemateriālā kultūras mantojuma nesēju (RTK 2018).

Reģionālās identitātes jautājumus aktualizējusi arī Latvijas administratīvi teritoriālā reforma (Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums spēkā stājies 2020. gada 23. jūnijā), kas lielāku, ekonomiski spēcīgāku novadu veidošanas un to robežu noteikšanas procesā izraisīja diskusijas arī par kultūrvēsturisko novadu iedzīvotāju identitātes saglabāšanu. Vienlaikus Latvijas valsts prezidents Egils Levits rosināja izstrādāt arī „Latviešu vēsturisko zemju likumu”, uzsverot: „Katrā latviešu vēsturiskajā zemē ir savas unikālas un atšķirīgas latvietības iezīmes, tradīcijas, valodas paveidi, kā arī savdabīga kultūrvēsturiskā vide. Latvietības iezīmju daudzveidība, divas latviešu rakstu valodas tradīcijas, latviešu vēsturisko zemju kultūrvēsturiskā vide un to ilgtspēju veicinošās vietējo kopienu uzturētās kultūrtelpas ir latviešu nācijas kopēja bagātība, kas ir valstiski atbalstāma un attīstāma” (Levits 2020a).

Raksta mērķis. Balstoties Dienvidkurzemes lingvistiskajā izpētē, sniegt rekomendācijas šo pētījumu rezultātu radošai izmantošanai topošo skolotāju izglītošanā, attīstot caurviju prasmes. Salīdzinājumam izmantoti Vācijā (Bavārijā) veikta pētījuma „MundART WERTvoll. Lebendige Dialekta an Bayerischen Schulen” (2019) [MundART WERTvoll. Dzīvotspējīgie dialekti Bavārijas skolās] rezultāti, kas apkopo gan teorētiskās nostādnes, gan izstrādā un adaptē metodiku, kā izlokšņu materiālus radoši izmantot skolās, arī pilsētas skolās, piem., tādās mācību programmās kā „Dialektālais vārdu krājums”, „Teātris”, „Literatūra un radošā rakstīšana”, „Dialektu ģeogrāfija” (*Dialektgeographie*), „Radošais dizains” (*Kreatives Gestalten*), „Mūzika”, „Kulinārija” (sk. MundART WERTvoll 2019).

Raksta uzdevumi: 1. Izvērtēt līdz šim veikto Dienvidkurzemes valodas pētījumu potenciālu topošo humanitārās jomas skolotāju izglītošanā; 2. Sniedzot atsevišķus piemērus, atklāt reģionālistikas pētījumu potenciālu kombinēto mācību priekšmetu satura dažādošanā jaunajā mācību modelī.

Rakstā izmantoti 20. gs. 2. puses un 21. gs. sākuma Dienvidkurzemes izlokšņu materiāli:

1) LiepU Kurzemes Humanitārā institūta Dienvidkurzemes ekspedīciju Rucavā un Sventājā (2004–2005), Rucavā (2006–2007), Nīcā (2008–2009, 2011), Virgā un Bunkā (2012), Bārtā (2013–2014), Priekules novadā (2018) atšifrētā daļa (apvidvārdu kartotēka, tekstu manuskripti), kā arī izdevumos „Mana novada valoda: Lejaskurzeme” (2004), „Rucavā, tur Paurupē... Etnogrāfija, folklorā, valoda” (2007, atk. izd. 2008), „No Sventājas līdz Ancei: Latviešu izlokšnes Rietumkurzemes piekrastē 20. gs. beigās / 21. gs. sākumā” (2008) publicētie Dienvidkurzemes izlokšņu teksti;

2) Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūta (turpmāk – LU LaVI) Apvidvārdu kartotēka, kurā pārstāvētas visas Dienvidkurzemes izlokšnes (vairāk nekā 510000 vienību);

3) LU LaVI projekta „Latviešu valodas dialekti 21. gadsimtā: sociolingvistisks aspekts” publicētais pētījums „Avoti vēl neizsīkst: Latviešu valodas dialekti 21. gadsimtā” (2016), kurā iekļauts ap 70 lpp. Bārtas un Rucavas tekstu.

20. gs. 2. puses un 21. gs. informanti tikai daļēji atbilst tradicionālās dialektoloģijas teicēja pazīmēm. Vairs nav iespējama pat vecākās paaudzes informanta piederība tikai vienam pagastam (izlokšnei): vecāku ģimene pārcēlusies vai pārcelta (to īpaši ietekmējušas 2. pasaules kara beigas Kurzemē, kā arī kolektivizācija, pāreja no viensētas uz ciemata centru), informants ieguvis izglītību pilsētas vidusskolā, augstskolā, strādājis pilsētā u. c. Materiālu vākšanai izmantotas galvenokārt sociolingvistiskās metodes: aptauja, intervija. Kurzemes Humanitārā institūta 21. gs. ekspedīcijās katrā no pagastiem (izlokšnēm) intervēti arī kultūras un izglītības darbinieki, novadpētnieki, folkloras un etnogrāfisko kopu vadītāji un dalībnieki.

Pētījuma metodes:

1) Dokumentu analīze reģionālistikas pētījumu kontekstā. Lai noskaidrotu projektā „Skola 2030” izstrādāto mācību priekšmetu iedalījumu mācību jomās, kā arī pamatnostādnes par kompetenču pieejas būtību un starppriekšmetu saikni, tika veikta projekta vietnē ievietoto mācību satura, metodisko norādījumu un materiālu analīze. Lai noskaidrotu reģionālistikas

aspektu lomu topošo skolotāju izglītības jaunajā modelī, tika analizēti LiepU ESF projekta Nr.8.2.1.0/18/I/002 „Studiju programmu fragmentācijas samazināšana LiepU” profesionālā bakalaura studiju programmas „Skolotājs” materiāli. Identificētas satura tematiskās grupas, kurās kombinēto mācību priekšmetu satura dažādošanā iespējama reģionālistikas materiālu izmantošana;

2) Izlokšņu materiālu kvalitatīvā analīze. Pēc izglītības satura tematisko grupu identificēšanas (piem., apģērbs, ēdieni, darbi un darbarīki, augu un dzīvnieku nosaukumi) no Dienvidkurzemes valodas materiālu kolekcijām (sk. valodas materiāla avotu aprakstu) atlasīti šīs grupas leksikas un izlokšņu tekstu paraugi.

1. DIENVIDKURZEMES VALODAS PĒTĪJUMI TOPOŠO HUMANITĀRĀS JOMAS SKOLOTĀJU IZGLĪTOŠANĀ

Valsts pētījumu programmas „Latviešu valoda” (2018–2021) apakšprojektā „Reģionālistika” turpināta Dienvidkurzemes izlokšņu izpēte, kas LiepU sadarbībā ar LU Latviešu valodas institūtu (turpmāk – LU LaVI) norit jau 20 gadu. Tas nebūtu iespējams bez pētnieku (Brigita Bušmane, Benita Laumane, Liene Markus-Narvila, Ieva Ozola u. c.) sadarbības ar studentiem, skolotājiem, bibliotekāriem, Dienvidkurzemes novadpētniekiem un citiem pētniecībā ieinteresētiem entuziastiem. Piem., Baltijas jūras piekrastes izlokšņu tekstu krājumā „No Sventājas līdz Ancei: Latviešu izlokšņu Rietumkurzemes piekrastē 20. gs. Beigās / 21. gs. sākumā” (NSLA 2008) publicēto izlokšņu tekstu vākšanā un atšifrēšanā piedalījušies 26 Liepājas studenti. Šādu pētījumu dalībniekiem tas bieži ir personiski nozīmīgs darbs, jo saistās ar dzimtās vietas izlokšni kā paša pētījuma dalībnieka lokālās identitātes iezīmi. Blakus zinātniskam devumam šādi pētījumi stiprina katra pētījuma dalībnieka identitāti un pašvērtējumu. Studenti gūst apliecinājumu, ka arī paši ir unikālu zināšanu avots, un tas dod papildu motivāciju studijām.

Vispirms studentiem jāiegūst pamatzināšanas un izpratne par latviešu valodas reģionālo dalījumu, jārod atbildes uz pamatjautājumiem: “Kas ir dialekts, kas ir izlokšne, kāpēc tās radušās, vai arvien pastāv u. tml.” Tātad jānoskaidro pamatjēdzieni. Šīm atbildēm noder ne tikai latviešu dialektoloģijas akadēmiskie pētījumi, piem., Martas Rudzītes „Latviešu

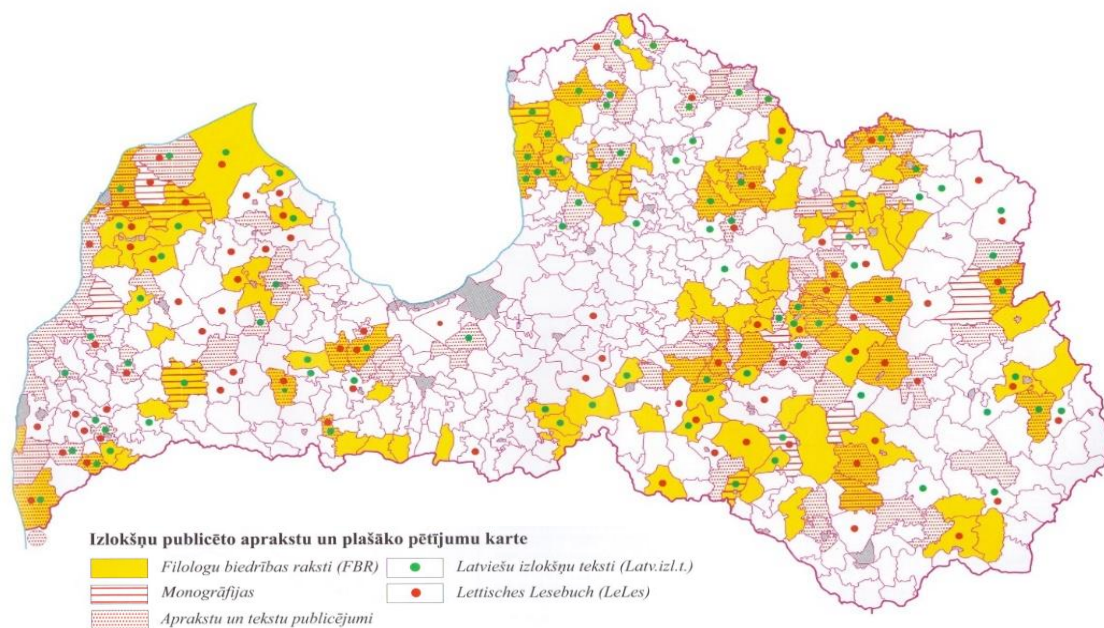
dialektoloģija” (1964), „Darbi latviešu dialektoloģijā” (2005), bet arī elektroniskie mācību izdevumi, piem., Latviešu valodas aģentūras izdevumi „Latviešu valodas rokasgrāmata” (VRGr), kurā ir dialektoloģijai veltīta daļa, „E-pupa” – elektroniskā latviešu valodas vārdnīca (sk. E-pupa) u. c. Šo resursu radīšanā piedalījušies nozares pētnieki un docētāji, resursi paredzēti galvenokārt skolēniem un citiem interesentiem, bet raksta autoru akadēmiskā darba pieredze liecina, ka tie noteikti izmantojami topošo skolotāju studijās: lai noskaidrotu un nostiprinātu pamatjēdzienus, pārbaudītu kompetenci, veicot testus un uzdevumus.

Ekspedīciju vākumi ir pamats izlokšņu, izlokšņu grupu un dialektu aprakstiem, aplūkojot galvenās leksiskās, fonētiskās, morfoloģiskās, pagaidām retāk – sintaktiskās – īpatnības. Studenti, lauka pētījumos strādājot kopā ar pieredzējušiem pētniekiem, apgūst intervēšanu, anketēšanu un citus valodas materiālu vākšanas paņēmienus. Diemžēl jaunajā latviešu valodas un literatūras skolotāju studiju programmā nav paredzēts laiks (kreditpunkti) dialektoloģijas praktikumam, arī kursā „Latviešu valodas un literatūras sociālie un reģionālie aspekti” laika trūkuma dēļ būs sarežģīti ieplānot ar lauka pētījumu praksi saistītus uzdevumus. Radniecīgajā studiju kursā „Latviešu folklorā” kā viens no praktisko darbu uzdevumiem ir iekļauts tikai neliels folkloras materiālu vākums. Tāpēc, izvērtējot izstrādāto jauno studiju kursu saturu, kā arī teorijas un prakses līdzsvaru tajos, nepieciešama diskusija par praksi balstītu studiju formu īpatsvara palielināšanu.

Kā liecina LVDA_r III karte (sk. 1. att.), publicēto izlokšņu aprakstu un plašāku pētījumu pārklājums visā Latvijā joprojām nav vienmērīgs, tāpēc topošajiem skolotājiem tas var kļūt par ierosmi gan pašu darbam studiju laikā, gan skolēnu rosināšanai turpmākajos darba gados. Labais šīs kartes pārklājums Dienvidkurzemē ir arī LiepU pētījumu un studentu iesaistes rezultāts, tomēr arī te rodamas maz pētītas izloksnes, piem., par Dunikas izloksni Lietuvas pierobežā nav ne apraksta, ne plašāku publicētu vai npublicētu pētījumu.

21. gs. pieaug sociolingvistisko metožu un paņēmienu izmantojums, piem., LU LaVI dialektologi īstenojuši projektu „Latviešu valodas dialekti 21. gadsimtā: sociolingvistisks aspekts” (2013–2016), kas ir pirmais plašākais sociolingvistiskas ievirzes pētījums par dialektu dzīvotspēju Latvijā (sk. Stafecka, Markus-Narvila 2016). Šis pētījums paredzēja tikai gadījumu izpēti – tika veidota izlokšņu izlase, kurā Dienvidkurzemi pārstāvēja divas izloksnes – Bārta un Rucava. Iegūti ne tikai dažādu paaudžu runas paraugi, bet noskaidrota arī iedzīvotāju attieksme pret dzimto izloksni kā savas identitātes zīmi, pētīts izloksnes lietojums dažādās saziņas

situācijās, izlokšnes dzīvotspējas saikne ar saimnieciskās un kultūras dzīves centriem – skolu, kultūras iestādēm, baznīcu. Tā kā Latvijā līdz šim tradicionālo izlokšņu teritorijā gandrīz nemaz nav pētīta dažādu paaudžu saziņas valoda, projektā fiksētas un skaidrotas dažādu paaudžu runas atšķirības. Apzināta izlokšņu dinamika, noskaidrojot, kuras izlokšnei raksturīgās īpatnības saglabājušās visu paaudžu runā, cik lielā mērā runātājiem ir pazīstami vārdi, kas šajās izlokšnēs reģistrēti 20. gs. Vidū – latviešu valodas dialektu aptaujas laikā (aptauju anketu paraugus sk. Stafecka, Markus-Narvila 2016: 501–510). Lietuvā šādu sociolingvistisku pētījumu, kas aptver visus izlokšņu punktus (projekts „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ (2010–2013), veicis Lietuviešu valodas institūts: konstatēti stiprie, vājie un jau iznīkušie izlokšņu punkti, reģiolektu un reģionu standartu veidošanās (Mikulėnienė, Meiliūnaitė 2014).

1. ATT. Izlokšņu publicēto aprakstu un plašāko pētījumu karte (LVDA, 2013: III karte, 198).

21. gs. dialektoloģija (ģeolingvistika) ir vēl daudzpusīgāka, tāpēc jaunu metožu ienākšana latviešu dialektoloģijā ļautu dialektu iepazīšanu un izpēti studiju programmās padarīt interesantāku gan tiem studentiem, kas kādā izlokšnē runāt prot, gan tiem, kam dzimtas saiknes ar tradicionālajām izlokšnēm vairs nav dzīvas. Viena no šādām metodēm ir perceptīvā dialektoloģija (21. gs. jau izmantota lietuviešu ģeolingvistikā, sk., piem., Aliūkaitė 2020;

Brazaitienė 2020). Šī metode paredz dažādu paaudžu valodas paradumu, valodu uztveres, runātāju lingvistiskās attieksmes, izlokšņu subjektīvā vērtējuma noskaidrošanu. Latviešu reģionālistikā ieskatu šai metodoloģijā un lauka pētījuma rezultātos, skaidrojot folklingvistikas (*folk linguistics*) būtību un pētījumu virzienus, sniedz, piem., Sanita Lazdiņa (Martena) rakstā „A kuo tu vari izskaidruot volūdu? Folklingvistika jeb nevalodnieku devums valodniecībā (Baltinavas lauka pētījuma piemērs)” (Lazdiņa 2014). Dienvidkurzemē šādi pētījumi pagaidām veikti epizodiski un tikai izlases veidā – daļēji iekļaujoties LU LaVI projektā „Latviešu valodas dialekti 21. gadsimtā: sociolingvistisks aspekts” veiktajās aptaujās.

Pieaug tādu topošo latviešu valodas un literatūras skolotāju īpatsvars, kam saikne ar tradicionālajām izloksnēm (latviešu valodas reģionālajiem variantiem) ir minimāla vai tās nav vispār. Paredzams, ka šādu studentu īpatsvars urbanizācijas rezultātā palielināsies arī Latvijā, tostarp Kurzemē. Tāpēc, no vienas puses, pieaug vajadzība pēc daudzveidīgiem izlokšņu materiāliem un pētījumiem: ne tikai tradicionālie zinātniskie raksti, monogrāfijas, izlokšņu vārdnīcas, dialektu atlanti, bet arī izlokšņu ieraksti, videomateriāli, attēli, kas ilustrē 21. gs. studentiem nepazīstamas lauku dzīves, dabas u. c. reālijas. Arvien aktuālāka ir topošo skolotāju izpratnes veidošana par latviešu klasiskajā literatūrā tēloto lauku vidi un tās apzīmēšanai lietotajiem apvidvārdiem: literatūras studiju kursu docētāji nevar iztikt bez reģionālistikas pētījumiem. Apvidvārdi iekļaujas arī mūsdienu latviešu literārajos tekstos, piem., Valda Rūmnieka un Andreja Miglas romānā „Kuršu vikings” (Rūmnieks, Migla 1998) Jūrpilī (mūsdienu Grobiņa) 9. gs. runātā valoda netiek imitēta, bet Rietumkurzemes valodas vidi palīdz veidot daudzveidīgs kursismu lietojums (teksta uztverei to nozīme jāizprot), piem., *klanga* ‘vilnis’, *denkts* ‘spēcīgs, drukns’ u. c. Dienvidkurzemes leksika iepazīstama, lasot Noras Kalnas, Olafa Gūtmaņa dzeju vai Jēkaba Janševska kultūrvēsturisko romānu „Dzimtene”, kur lietotas tādas Dienvidkurzemes izloksnēm raksturīgas leksēmas kā *antiķi* ‘uzacis’, *āzenis* ‘dienvidrietumu vējš’, *gandrs* ‘stārķis’, *gotena* ‘tele, jauna gov’, *neķielis* ‘slikta rakstura cilvēks’, *skutuls* ‘bļoda’, *tīre* ‘biezputra’ u. c. (plašāk sk., piem., Bušmane 2004: 73–75; Petre 2018).

Vācijā Bavārijas zemes skolās īstenotajā dialekta dzīvotspējas projektā skolēni rosināti darboties gan tradicionālās radošās darbības formās, piem., iestudēt teātra izrādi dialektā, gan veidot „dzejas slamu”, improvizāciju, attīstīt radošo rakstīšanu dialektā, veidot videoklipus (MundART WERTvoll 2019: 9). Neviens no šiem uzdevumiem nav iespējams, ja skolēni iepriekš nav iepazinuši izloksnes leksiku, izrunas un tekstveides īpatnības.

Apvidvārdu nozīmju skaidrošanai gan topošie skolotāji, gan skolēni izmanto dažādas vārdnīcas. To paredz arī elektroniskie mācību resursi, piem., „Latviešu valodas rokasgrāmata”, kuras nodaļā „Dialektoloģija” 5. uzdevums dialektālās leksikas iepazīšanai jau dod norādi uz elektronisko latviešu valodas vārdnīcu tezaurs.lv (sk. 2. att.). Tā kā uzdevumā iekļauti apvidvārdi, kas nosauc Latvijas reģioniem specifiskus ēdienus, kurus skolēni un studenti parasti nav ēduši, bez piedāvātās vārdnīcas izmantošanas uzdevums nav paveicams.

5. Ieraksti vārdu, kas nepieciešams daudzpunktes vietā! Uzdevuma veikšanai izmanto vietni tezaurs.lv!

Nr. Apvidvārds Ēdiena raksturojums

1. Ķīļķeni	Klimpas, ko gatavoja no miežu, kviešu, retāk rudzu miltiem, vārītiem ar ____ ____ vai gaļu.
2. Staks	Graudvētu, sagrūstu kaņepju sēklu eļļaina masa; kaņepju ____ ____ .
3. Drebene	Galerts, ____ ____ gaļa.
4. Biguzis	Miltu vai kartupeļu ēdiens ar ____ ____ .
5. Pīle	Cepts ____ ____ pildījums.
6. Tīre	Biez ____ ____ .
7. Kuģelis	Rīvētu ____ ____ sacepums.
8. Žūre	Miežu ____ ____ .
9. Kreķens	Jaun ____ ____ .
10. Žildiņi	Uzsildīts, atsulots ____ ____ , no kā gatavo sieru.

2. ATT. „Latviešu valodas rokasgrāmatas” nodaļas „Dialektoloģija” 5. uzdevums dialektālās leksikas iepazīšanai (VRGr).

Dienvidkurzemes izlokšņu pētījumos konstatēts, ka pagastos, kur darbojas etnogrāfiskie kolektīvi, folkloras un tradīciju kopas, arī bērnu folkloras grupas, priekšnesumiem vai tūristu izklaidēšanai tiek radīti teksti (performances), kuros apzināti blīvēti tādi izlokšnes elementi (izrunas atšķirības, vārdi, vārdformas), kādus ikdienas runā vairs nedzird vai dzird sporādiski

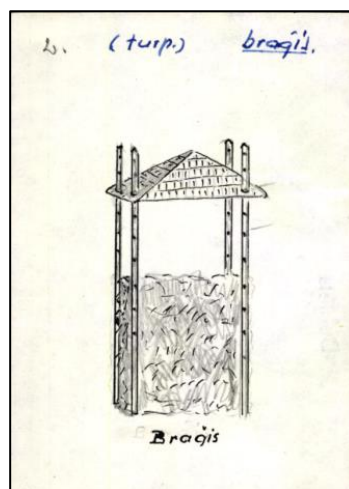
no vecākās paaudzes runātājiem. Šādus tekstus skolēnu dalībai dažādos runas konkursos veido arī skolotāji, tāpēc ir svarīgi, lai skolotājs labi pārzinātu izlokšnes iezīmes un izjustu šo valodu kā veselumu, prastu to izskaidrot skolēniem, izvairoties no pārspīļējumiem. Piem., pensionēta Rucavas skolotāja Dzintra Skrube stāsta: „Man bij arī folkloras kuopiņa Ķuocītis. Bērni, skolas bērni. Tur visas programmas, kuo mēs taisijām, tur es arī visu laiku centuos likt klāt, lai būtu Rucavas runa, Rucavas valuoda” (Stafecka, Markus-Narvila 2016: 197).

2. REĢIONĀLISTIKAS PĒTĪJUMU POTENCIĀLS KOMBINĒTO MĀCĪBU PRIEKŠEMTU SATURA IZSTSRĀDĒ

Reģionālistikas pētījumiem ir nozīme ne tikai humanitārajā jomā, tāpēc tos topošo skolotāju studiju procesā iespējams integrēt daudzveidīgāk. Izstrādājot jauno mācību saturu, nozīmīga ir mācīšanās iedziļinoties: „Lietpratības attīstīšana saistīta ar mācīšanos iedziļinoties – procesu, kura laikā skolēns attīsta spēju vispārināt, pārnest jaunās zināšanas un prasmes uz nezināmām situācijām (arī reālās dzīves situācijām), priekšplānā mācīšanās izvirzot procesus, ar kuru palīdzību mēs iegūstam zināšanas (kā mēs zinām?), ne tikai uzkrātu noteiktu satura apjomu (ko mēs zinām?)” (MI 2019). Jaunajā mācību modelī paredzēts, ka „līdztekus vienkāršiem uzdevumiem skolēni veic kompleksus uzdevumus, to izpildei apgūstot mācību saturu ne tikai vienā mācību jomā, bet arī vairāku mācību priekšmetu vai mācību jomu ietvaros” (MS 2019). Tam noder reģionālistikas pētījumi, kas veido sasaisti starp skolēna personisko pieredzi un dažādiem mācību priekšmetiem.

Uzkrātie reāliju nosaukumi un pašu reāliju apraksti ļauj izteiksmīgāk skaidrot vēsturiskus notikumus un parādības, raksturot laikmeta dzīvesveidu. Zūdošu vai jau izzudušu reāliju nosaukumi saistīti ar sociālekonomiskajām pārmaiņām: saimnieciskās darbības pārmaiņu radītās apdraudēto apvidvārdu grupas ir lopkopības, zemkopības, zvejniecības leksika, piem., leksēma *braģis* ‘starp četriem stabiem augšup un lejup bīdāms jumtiņš siena kaudzes aizsargāšanai no slapjuma’ (sk. 3. att.), *kraģis* ‘siena guba’ (Apv., LiepU mat.); *kūģis* ‘izkopts rokturis (LaVI mat.)’, *ķestis* ‘siena nesamie koki’, *spaiļe* ‘vāls’ vairs nav aktīvajā vārdu krājumā, jo daļēji jau zudis attiecīgais siena vākšanas veids (par to arī Bušmane, Markus-Narvila 2016: 102). Nereti izlokšņu pieraksti papildus raksturo kādu reāliju, piem., LVI Apvidvārdu kartotēkas dati satur

ne tikai lingvistisko informāciju, bet arī attēlu ar visai precīzu priekšmeta izskatu, kā arī tā darbības aprakstu.

3. ATT. *braģis* 'starp 4 stabiem augšup un lejup bīdāms jumtiņš siena kaudzes aizsargāšanai no slapjuma' (LU LaVI mat.).

Daļu šo leksēmu zina un pasīvajā vārdu krājumā saglabā ne tikai visvecākā, bet arī vidējā paaudze, ja bērnībā vai jaunībā paši šādos darbos piedalījušies. Piem., 20. gs. 60. līdz 80. gados dzimuši informanti no Rucavas un Grobiņas, atbildot uz jautājumu *Kā agrāk sienu vāca, vai atceraties?*, joprojām zina nosaukt raksturīgākās šī saimniekošanas veida leksēmas.

Rucavā: *gurkste* – *tas ir tas sienamais materiāls, tas ir, nedaudz paņemta nuo tā pašā*

[..], [no] *labības stiebriem, un tuo sagriež tā..; tad jau pļāva ar iskapti vel tēvs. un tad jau kūģis* [bija]. *a kuo nes:a – tādas ķestes. [..] ķestes – divas egļu kārtis, tās sauc par ķestem; bet kūģis ir tas mazais, tā čupa, nevis zārds. zārds ir [tas], kur krāmē;*

Grobiņā: *sienu agrāk kraģuos lika, tagad redz tikai ruļļuos. tu vēl kraģi mācētu nuokraut?*

kraģi vēl es varētu sakraut – tu bija jāsāk nuo tiem stūriem; atceries, kā mēs ar Uldi kādreiz līdām kraģi pļavā, opis vēl rājās, ka visu izbradā.

Sociālās un pilsoniskās mācību jomas (sociālo zinību, vēstures) pedagogiem reālijas un to nosaukumi, tāpat arī vietvārdi, var palīdzēt interesantāk izskaidrot iedzīvotāju migrācijas ceļus vai reģiona iedzīvotāju etnisko daudzveidību. Valodu un tautu kontaktu izpratnes nozīmību likumprojekta „Latviešu vēsturisko zemju likums” anotācijā akcentējis arī Egils Levits, minot, ka „latviešu vēsturiskās zemes ir ilgstošu un sarežģītu etnokulturālu procesu

veidojumi, kuri atrodas nepārtrauktā attīstībā. Latviešu vēsturiskā zeme ir Latvijas teritorijas daļa, kuras pamatiedzīvotāju sastāvs veidojies no kādas agrajā feodālismā nosakāmas etniskās vienības pēctečiem, kas laika gaitā papildinājies ar citnovadiem un citetnosiem piederīgiem ļaudīm” (Levits 2020b). Interese par ikdienā lietoto vārdu cilmi noved pie sarunas, kāpēc arī senāk vārdus varēja aizgūt, kuru etnosu pārstāvji kādā vietā apmetušies, kāpēc tas noticis, tātad – padziļinās izpratne par savas dzīvesvietas vēsturi. Piem., kuršu etnosa pēdas ir Dienvidkurzemes mājvārdi *Kurši* Bunkā, *Kurša namelis* Pērkonē, liecības par zemgaļu klātbūtni – vecsaimniecības nosaukums *Zemgaļi* Dunikā, par lībiešiem – zemnieku saimniecība *Lībieši* Rucavā (Laumane 2004: 213–214), bet prūšu pēdas rodamas mājvārdos *Prūsis* Pērkonē, Purmsātos, Virgā, *Prūši* Dunikā, Gramzdā, *Prūšu grava*, *Prūsupe* Gaviezē, *Prūsene* pļava Embūtē u. tml. (Laumane 2017: 112).

Arī ģeogrāfijas skolotājiem nepieciešama izpratne par vietvārdiem, to vākšanu un cilmes izpratni. 21. gs. interesi par vietvārdiem veicinājis Latviešu valodas institūts, 2017. gadā uzsākot Vietvārdu talku (VvTalka 2017). LU LaVI vadošā pētniece Sanda Rapa atzīst, ka mūsdienās „vietvārdu vākšanas ekspedīciju tradīcijas ir gandrīz izzudušas, un jaunu datu trūkst – īpaši par mazajiem, kartēs neievietotajiem vietvārdiem un to vietējās izrunas formām” (VvTalka 2017). Pagaidām ne visos reģionos vietvārdu talcinieki bijuši aktīvi: bagātākie ir Alūksnes, Gulbenes, Jaunpils, Ogres novads, Rīga un Carnikava. Tāpēc skolotāji un skolēni izglītojami un rosināmi vākt sava novada ģeogrāfiskos nosaukumus, īpaši mikrotoponīmus, par tiem izstrādāt skolēnu zinātniskās pētniecības darbus. Tas dod iespēju saistīt latviešu valodas, vēstures un ģeogrāfijas priekšmetu.

Reģiona leksikas pētījumi izmantojami arī tehnoloģiju mācību jomā (dizainā un tehnoloģijās), lai salīdzinātu, kā laika gaitā mainījusies dažādu ikdienas darbu veikšana (darba rīki, darba paņēmieni). Piemēram, blakus dažādām modernām elektriskām putošanas un maisīšanas ierīcēm Kurzemē arvien tiek lietots *mietur(i)s* ‘no egles galotnes izgatavots priekšmets maisīšanai, putošanai’ (LiepU mat.): skolēni var komentēt, vai ir šādu priekšmetu redzējuši savās vai vecvecāku mājās, var skaidrot, kā to lietot, varbūt pat tādu var pagatavot paši. Tā kā bieži *mieturis* tika darināts no Ziemassvētku eglītes galotnes, tas dod iespēju pārrunāt arī aktuālos zaļā dzīvesveida un resursu ilgtspējas jautājumus.

Pārrunājot mūsdienu talku kultūru, var salīdzināt, ar kādiem darba rīkiem lauku darbi veikti agrāk, var salīdzināt, kā tolaik līdzī tika ņemts dzēriens vai ēdiens. Piem.,

Dienvidkurzemē siena pļavā līdzīgs ņemts *duidubenis* ‘koka trauks skābputras līdzņemšanai pļavā’ (LaVI mat.). Var noskaidrot, kāpēc traukam ir „divi dibeni”, cik lielam būtu jābūt tādām traukiem, lai skābputras pietiktu visiem talciniekiem u. c. Turklāt šis etnogrāfiskās reālijas nosaukums satur arī kursisko izlokšņu areālā saglabāto senāko baltu vokāli *u* (*dui* ‘divi’, *dubens* ‘dibens’), tāpēc skolotājam, kas izvēlas šo nosaukumu lietot, jāzina ne tikai pats apvidvārds, bet arī tā fonētisko īpatnību skaidrojums.

Rudeņos kartupeļu talkās Dienvidkurzemē izmantots *ķebeklis* vai *kašelis* ‘kaplis ar zariem kartupeļu rakšanai’ (LaVI mat.).

Reģionālistikas pētījumi noderīgi, lai ar skolēniem pārrunātu apģērba vēsturi, īpaši novada tautastērpu un tā detaļas. Kopš 20. gs. 90. gadiem līdz ar Latvijas neatkarības atjaunošanu aktualizējies tautastērpa darināšanas un valkāšanas tradīcija, tāpēc atdzimst arī dažādu ar tautastērpa daļām saistītu leksēmu lietojums. Gan etnogrāfiskā tērpa elementi, gan to nosaukumi atkal kļuvi par aktīvo leksiku (LiepU mat.).

Tautastērpa iepazīšanai var izmantot dažādas darba formas: individuālus uzdevumus skolēniem, tikšanos ar tautastērpa darināšanas meistariem skolā, ekskursijas uz amatniecības darbnīcām u. tml. Uzmanība pievēršama ne tikai tērpa daļu nosaukumiem, bet arī tērpa valkāšanas paradumiem, no tā izrietošajiem ētiskajiem un estētiskajiem priekšstatiem. Piemēram., kāda Bārtas teicēja stāsta: *parasti jau* [tautastērpa sastāvdaļas saukt] *sāk ar kājām. kādreiz senuos laikuos jau tina saucamās sietavas. [...] gara, gara lenta, un tad nuotin tās kājas. [...] teica, kad saimnieks meklē sievu, negribēs taču tādu, ka viņai i tādas kājiņas ta ka puļķīši* [tievas], *ku ta liks tādu. vaig, lai kārtīgas. un tad ir, ar kuo apsien, prievītes saucās. apsien tās zeķes, lai nekristu nuost. [...] un tad ir kreklis, tad ir lindruks, lindraks. [...] un tad ir tā veste... bet ome vienmēr teica, tā i būrste. tad ir [...] villāne [...] un tad mēlene. tad ir [...] tāda austa, nuo lina. tā saucas drābulis. [...] un tad ir, tas ir lakac. [...] prūsene.*

Līdz ar to tādi vārdi kā *burste*, *drābulis*, *lindruks*, *mēlene*, *prūsene* u. c. atkal kļūst par aktīvā vārdu krājuma daļu.

Arī reģionu tradicionālās virtuves atdzimšana aktualizē atbilstīgo leksiku, piem., Dienvidkurzemē popularitāti gūst *baltais sviests* ‘sviesta veids, kuram gatavojot neatdala paniņas’, *kuģelis* ‘rīvētu kartupeļu sacepums’, *rieziks*, *riezis* ‘rīvētu kartupeļu un gaļas sacepums’ u. c. ēdieni. Eiropas Komisija Rucavas *balto sviestu* kopš 2018. gada 5. septembra ir iekļāvusi Eiropas Savienības Aizsargāto ģeogrāfiskās izcelsmes produktu reģistrā (RBsviests 2018).

Vietējie ēdieni kopā ar to nosaukumiem darbojas arī kā tūristu piesaistītāji, piem., kopš 2011. gada Liepājas restorāni piedāvā ēdienu *Liepājas mencīni* (māla podiņā sautēti kartupeļi ar kūpinātu mencu un sīpoliem). Izstrādājot šī ēdiena nosaukumu, vērā ņemts fakts, ka Dienvidkurzemē zivs nosaukums lietots nevis sieviešu dzimtē (kā literārajā valodā), bet vīriešu dzimtē: *mencis*, *menciņš*.

Arī Bavārijas skolās īstenotajā dialekta dzīvotspējas projektā viena no tematiskajām grupām ir kulinārija (*Kulinarik*): norises metodika paredz ne tikai pašu ēdiena gatavošanu, tā sastāvdaļu nosaukumu apgūšanu, bet arī kultūrvēsturiskā konteksta iepazīšanu pirms tam (MundART WERTvoll 2019: 93).

Savukārt kombinējot dabaszinātņu jomas un latviešu valodas mācību priekšmetus, izlokšņu materiāli var sniegt ierosmi papildu izziņai. Piejūras novadiem daudz informācijas par toponīmiem, tostarp mikrotoponīmiem, sniedz Benitas Laumanes grāmata „Zeme, jūra, zvejvietas: Zvejniecības leksika Latvijas piekrastē” (1996), kurā apkopoti zvejniekiem un zvejvietu nosaukumi, ar krastu, kāpām, jūru, jomu, sēkļiem, jūras grunti saistīti nosaukumi, kas raksturīgi Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastei. Runājot par klimatu un tā pārmaiņām, blakus oficiālajiem nosaukumiem noderīgi iepazīt arī lokālos, piem., Dienvidkurzemē *bargs* ‘auksts’, (*pērkuons*) *bruzd*, *bruzdina* ‘(pērkons) rūc’, *perkuonija* ‘negaiss’ u. c. Šīs tematiskās grupas vārdu krājuma bagātināšanai noder Benitas Laumanes grāmatas „Smalki lija zelta lietus: Dabas parādību nosaukumi latviešu valodā” (2005) un „Vēju un vētru grāmata” (2015).

Bioloģijā var tikt iepazīti ne tikai oficiālie, bet arī lokālie augu un dzīvnieku nosaukumi, piem., Dienvidkurzemei raksturīgās leksēmas *ķēmeles* ‘ķimenes’, *spīla* ‘niedre’, *tītarene* ‘pelašķi’, *bimbals*, *bimbils* ‘dundurs’, *gandrs* ‘stārķis’, *naģe* ‘varde’. Skolotājam jāzina, kuri lokālie nosaukumi novadā var būt arī jaunās paaudzes aktīvajā leksikā, tāpēc tiks lietoti mācību stundās. Piem., kāda Rucavas iedzīvotāja atceras: [...] *nu runāju tā, kā runāju. un naģe, naģe, naģe. un skuoluotāja vel prasa un vel. un nav vārde, bet naģe. visu laiku naģe. tas man tā palika* (Stafecka, Markus-Narvila 2016: 190). Te lieti noder jau publicētie materiāli: gan „Latviešu valodas dialektu atlanta” leksikas daļas kartes un to komentāri, kur aplūkoti bumbieres, pīlādža, paegļa, pelašķu, vībotnes, vīgriezes, dēles, ķirzakas, stārķa, zvirbuļa, pūces, aitas u. c. nosaukumi, gan citi pētījumi, piem., Benitas Laumanes grāmatas „Zivju nosaukumi latviešu valodā” (1973), „Jūra latviešu valodā un folklorā: etnolingvistisks aspekts” (2013), kur apkopoti un skaidroti aļģu, dzintara, gliemežvāku, medūzu, jūrmalas augu u. c. nosaukumi. Bavārijas zemes skolās

īstenotā projekta tematiskajā grupā „Flora un fauna” dialektālo augu un dzīvnieku nosaukumu iepazīšanai izveidotas atmiņas un domino tipa spēles (MundART WERTvoll 2019: 89).

„Ikvienam latviešu vēsturisko zemju iedzīvotājam ir tiesības kopt un attīstīt kopīgo savas zemes identitāti un kultūrvēsturisko vidi, kā arī veicināt kopīgo ieinteresētību to saglabāt un nodot nākamajām paaudzēm” (Levits 2020a). Skolotāju uzdevums ir radīt dažādus ceļus, lai bērni un jaunieši izzinātu un izprastu savas saknes, veidotu identitāti. Plašais jau publiskotais lingvistiskais materiāls ļauj padziļināt mācību saturu un rosināt topošajos dažādu mācību priekšmetu skolotājos un skolēnos jaunatklājēja un pētnieka garu.

SECINĀJUMI

1. Lai sagatavotu skolotājus, kas spēj īstenot kompetenču pieeju mācību saturā („Skola 2030”), Liepājas Universitāte no 2020. gada sākusi īstenot jaunu studiju modeli dažādu mācību priekšmetu, tostarp latviešu valodas un literatūras, skolotāju sagatavošanai. Šajā procesā aktualizēts reģionālistikas pētījumu metožu un rezultātu potenciāls ne tikai humanitārās jomas, bet arī citu jomu, piem., dabaszinātņu, tehnoloģiju, sociālās un pilsoniskās mācību jomas apgūvē.

2. Aktualizētais humanitāro zinātņu jomas skolotāju studiju saturs paredz veidot un nostiprināt izpratni par reģionu valodu pētniecības pamatterminiem un pamatjautājumiem – dialekts un izloksne, to rašanās priekšnosacījumi, dinamika, stabilās un mainīgās iezīmes. Taču studiju saturā pašlaik nav paredzēta pietiekama vieta lauka pētījumu un ekspedīciju pieredzes iegūšanai, lai nostiprinātu teorētiskajās studijās iegūtās zināšanas, attīstītu pētniecības prasmes. Tāpēc nepieciešama topošo skolotāju studiju satura uzraudzība un pilnveide, lai rastu optimālas teorijas un prakses attiecības.

3. Ievērojot principu, ka mācību saturs tiek apgūts arī vairāku mācību priekšmetu vai mācību jomu ietvaros, paplašinās arī reģionālistikas pētījumu nozīme: tie var papildināt visu jomu topošo skolotāju studiju saturu, kas līdz šim Latvijā nav izplatīta prakse. Raksta autoru izstrādātie piemēri apstiprina, ka reģionālistikas pētnieku un docētāju sadarbība ar dabaszinātņu, tehnoloģiju, sociālās un pilsoniskās mācību jomas docētājiem var padziļināt starppriekšmetu saikni studiju procesā, padarot to personiskāku.

AVOTI UN LITERATŪRA

- Aliūkaitė Daiva 2020: The Narrative of A Naïve Estimator or the Spread of Perceptual Dialectology in Lithuanian Dialect Research. – *Lithuanian Dialectology Profiles: Problems and Findings*, ed. D. Mikulėnienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 249–266. Available at: <http://lki.lt/wp-content/uploads/2021/01/KIDP6.pdf>. DOI doi.org/10.35321/e-pub.8.problems-and-finding.
- Brazaitienė Laura 2020: Research on Perceptual Dialectology in Lithuania: Subjective Dialectal Variation of Lithuanian Language Area in Relation to Objective Variation. – *Lithuanian Dialectology Profiles: Problems and Findings*, ed. D. Mikulėnienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 267–291. Available at: <http://lki.lt/wp-content/uploads/2021/01/KIDP6.pdf>. DOI doi.org/10.35321/e-pub.8.problems-and-finding.
- Bušmane Brigita 2004: Lejaskurzemes izlokšņu bagātības J. Janševska romānā *Dzimtene*. – *Mana novada valoda: Lejaskurzeme*, zin. red. B. Laumane. Liepāja, LiePA, 61–80.
- Bušmane Brigita, Markus-Narvila Liene 2016: *Kārļa Mīlenbaha, Jāņa Endzelīna un Edītes Hauzenbergas-Šturmas „Latviešu valodas vārdnīcā” ietvertā Lejaskurzemes leksika mūsdienu kontekstā*. Valsts valodas komisijas Raksti, 8. Rīga: Zinātne, 78–109. Pieejams: https://www.president.lv/storage/items/PDF/VVK%208_Latviesu%20valodas%20vardnica.pdf.
- E-pupa – *Elektroniskā latviešu valodas vārdnīca „E-pupa”*. Pieejams: <http://epupa.valoda.lv>.
- Konv.NKMS 2003: *Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu*, 2003. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/lv/starptautiskie-ligumi/id/1533-konvencija-par-nemateriala-kulturas-mantojuma-saglabasanu>.
- Laumane Benita 1973: *Zivju nosaukumi latviešu valodā*, Rīga: Zinātne.
- Laumane Benita 1996: *Zeme, jūra, zvejietas: Zvejniecības leksika Latvijas piekrastē*, Rīga: Zinātne.
- Laumane Benita 2004: Uzvārdu un vietvārdu liecības par iedzīvotājiem Lejaskurzemē. – *Mana novada valoda: Lejaskurzeme*, zin. red. B. Laumane. Liepāja: LiePA, 212–227.
- Laumane Benita 2005: *Smalki lija zelta lietus: Dabas parādību nosaukumi latviešu valodā*, Liepāja: LiePA.

- Laumane Benita 2013: *Jūra latviešu valodā un folklorā: etnolingvistiskais aspekts*. Liepāja: LiePa.
- Laumane Benita 2015: *Vēju un vētru grāmata: Dabas parādību nosaukumi latviešu valodā, 2.* Liepāja: LiePA.
- Laumane Benita 2017: Bārtas mājvārdi. – *Bārtas dzīpari: valoda, kultūra, tradīcijas, ļaudis*, atb. red. E. Lāms, A. Helviga. Liepāja: LiePA, 101–173.
- LaVI mat. – *LU Latviešu valodas institūta Dienvidrietumkurzemes izlokšņu materiāli*.
- Lazdiņa Sanita 2014: *A kuo tu vari izskaidruot volūdu?* Folklingvistika jeb nevalodnieku devums valodniecībā (Baltinavas lauka pētījuma piemērs). – *Baltu Filoloģija* 23(2), 51–74.
- Levits Egils 2020a: *Latviešu vēsturisko zemju likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/324253-latviesu-vesturisko-zemju-likums>.
- Levits Egils 2020b: *Likumprojekta „Vēsturisko zemju likums” anotācija*. Pieejams: <https://www.president.lv/lv/media/4771/download>.
- LiepU mat. – *Liepājas Universitātes Dienvidrietumkurzemes izlokšņu materiāli*.
- LVDA_f 2013 – *Latviešu valodas dialektu atlants. Fonētika*, sast. A. Sarkanis. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
- MI 2019: *Mācīšanās iedziļinoties. Skola 2030*. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/istenosana/macibu-pieejam/macisanas-iedzilinos>.
- Mikulėnienė Danguolė, Meiliūnaitė Violeta 2014: *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapijai ir jų komentarai)*, Vilnius: Briedis.
- MS 2019: *Mācību saturs. Skola 2030*. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/macibu-satura-pilnveide/pilnveides-principi>.
- MundART WERT_{voll} 2019: *MundART WERT_{voll}. Lebendige Dialekta an Bayerischen Schulen. Handreichung*, München: Bayerisches Staatsministerium für Unterricht und Kultus. Available at: [https://www.bestellen.bayern.de/application/eshop_app000001?SID=734250936&ACTIONxSESSxSHOWPIC\(BILDxKEY:%2705000204%27,BILDxCLASS:%27Artikel%27,BILDxTYPE:%27PDF%27\)](https://www.bestellen.bayern.de/application/eshop_app000001?SID=734250936&ACTIONxSESSxSHOWPIC(BILDxKEY:%2705000204%27,BILDxCLASS:%27Artikel%27,BILDxTYPE:%27PDF%27)).
- NKML 2016: *Nemateriālās kultūras mantojuma likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/285526-intangible-cultural-heritage-law>.
- NSLA 2008: *No Sventājas līdz Ancei: Latviešu izloksnes Rietumkurzemes piekrastē 20. gs. Beigās / 21. gs. Sākumā*, sast. Liene Markus-Narvila, zin. red. Benita Laumane. Liepāja: LiePA.

Petre Biruta 2018: *Olafa Gūtmaņa dzejas vārdi: lietoārdi*, Liepāja: LiePA.

PI 2019: *Pārmaiņu iemesli. Skola 2030*. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/macibu-satura-pilnveide/nepieciemibas-pamatojums>.

PP 2019: *Par projektu. Skola 2030*. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/par-projektu>.

RBsviests – *Rucavas baltais sviests*, 2018. Pieejams: <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/details/EUGI00000014904>.

RTK 2018: Rucavas tradicionālā kultūrtelpa. – *Nemateriālās kultūras saraksts. Mutvārdu tradīcijas un izpausmes, ieskaitot valodu kā nemateriālā kultūras mantojuma nesēju*. Pieejams: <https://nematerialakultura.lv/Elementi/rucavas-tradicionala-kulturtelpa-2018>.

Rudzīte Marta 1964: *Latviešu dialektoloģija*, Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.

Rudzīte Marta 2005: *Darbi latviešu dialektoloģijā*, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Rūmnieks Valdis, Migla Andrejs 1998: *Kuršu vikings*, Rīga: Zvaigzne ABC.

Stafecka Anna, Markus-Narvīla Liene 2016: *Avoti vēl neizsīkst. Latviešu valodas dialekti 21. gadsimtā*, Rīga: LU Latviešu valodas institūts.

VRGr – *Latviešu valodas rokasgrāmata*. Pieejams: <http://valodasrokasgramata.lv>.

VvTalka – *Vietvārdu talka*, 2017. Pieejams: <http://www.lulavi.lv/datubazes/vietvardu-talka>.

Gauta 2021 11 22

Priimta 2021 12 28

REGIONAL STUDIES FOR THE EDUCATION OF THE FUTURE TEACHERS: THE POTENTIAL OF SOUTHERN KURZEME

Summary

The systematic research of Southern Kurzeme subdialects continues more than 20 years. It often is a personally significant work for the research participants (students, teachers, student of local lore, etc.) because it is related to a subdialect of their birthplace as a feature of the participant's local identity. Along with the scientific contribution, such studies strengthen the identity and self-esteem of each participant.

The aim of the article is, after the evaluation of existing studies of Southern Kurzeme language, to provide recommendations for the inclusion of the results of these studies in the education of pupils and future teachers by developing their transversal skills.

Tasks of the article: 1) to assess the potential of the Southern Kurzeme studies carried out so far in the education of future humanities teachers; 2) to identify the potential of regional studies in the diversification of the content of combined subjects in the new learning model by providing separate examples.

The introduction describes the topicality, purpose, study methods and tasks of the article. The first part of the article "The Southern Kurzeme language studies in the education of future humanities teachers" provides an insight into regional studies at the University of Liepāja, describing how the interest of future teachers in regional studies should be made. The second part of the article "The potential of the regional studies in the development of the content of combined subjects" provides separate recommendations for including regional studies in the content of combined subjects. At the end of the article are given the main conclusions and recommendations.

The research on regional types of language, their origins, changes, the relationship between subdialect and written language can be used in various ways in the development of personality and studies of future teachers of the Latvian language and literature, not only in the content of lectures. Traditionally students are involved in in field studies, processing and digitizing already existing language collections, decoding of recordings, preparation of publications, etc. Thus, the research methods in dialectology are learned in practice. In Latvia

started Latvian language and literature teacher's study model envisages to integrate several aspects of humanities into one study course. Such an integrated approach is to be supported, but the implementation of the new study program was only started in the autumn of 2020, therefore for perfection of the program quality it requires monitoring of the experience and proposals of teaching staff and researchers.

Main conclusions: 1) In the new educational model of the various subjects of future teacher regional studies has potential not only in humanities, but also in acquiring other educational fields, like, natural sciences, technology, social and civil education; 2) It is necessary to monitor and improve the content of new studies to find optimal relationships between theory and practice without losing the traditions of field studies; 3) The developed examples (e. g. names of tools, names of regional dishes, names of the elements of the regional costumes) confirm that the cooperation between researchers and readers of the regional studies with readers from other educational fields can deepen interdisciplinary links in the study process, making it more personal.

KEYWORDS: linguistics, regional studies, dialectology, subdialect, teacher education.

LIENE MARKUS-NARVILA

Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūts

Kalpaka bulvāris, Rīga LV-1050, Latvija

liene.markus-narvila@lu.lv

IEVA OZOLA

Liepājas Universitāte

Lielā iela 14, Liepāja, Latvija

ieva.ozola@liepu.lv